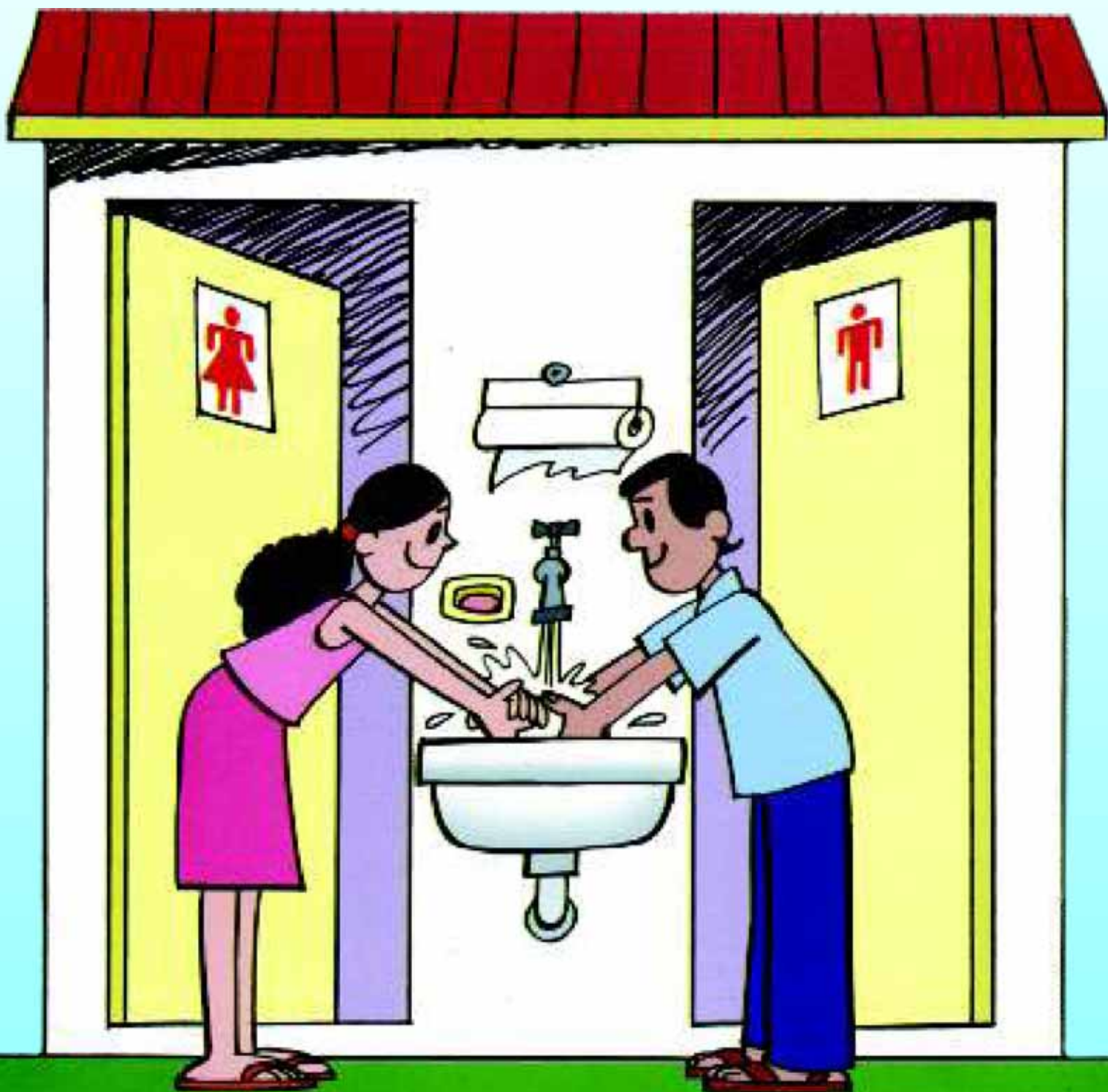

ГЕНДЕР ԵՎ ՏՄՅ

2

Гендер, սւյ, տոզալիկ ւա սալոմատլիկ

Биз, гендер ва сув муаммолари Альянси (ГСМ Альянси) мазкур буклетни кўлга олаётганингиздан хурсандмиз. Унинг ёрдамида биз Сизларга жуда ҳам муҳим ва долзарб муаммолар ҳақида сўзлаб берамиз.

Дастлаб шуни айтмоқчимизки, бу суҳбат буклетни ўқиш билан бошланади. Шу билан бирга, умид қиламизки, бу буклетда ўқиганларингиз ҳақида яқин қариндошлар, мактаб ва ишхонадаги таниш-билишларга сўзлаб берасиз. Сиз бу буклетни ўқиб чиқиш тўғрисида маслаҳат беришингиз, агар ўқитувчи бўлсангиз, уни она тилингизга таржима қилиб, нашр эттиришингиз мумкин. Шунингдек, Сиз у ердаги расмлардан фойдаланиб, мулоқот, баҳс-мунозара ўтказишингиз ва ўқувчиларнинг фикрлаш доирасини кенгайтириб, уларда ўз фикр-мулоҳазаларини мустақил баён этиш кўникмаларини шакллантиришингиз мумкин.

Сиз Интернетдаги WWW.GENDERWATER.ORG сайтига кириб, барча буклетларнинг расмларини кўчириб олишингиз мумкин. Шу ўринда муаллиф ҳамда гендер ва сув муаммолари Альянси ходимларига миннатдорчилик билдиришни унутманг.

Сўз охирида шуни айтмоқчимизки, агар Сиз гендер ва сув муаммолари тўғрисида батафсил маълумот олмоқчи бўлсангиз, ГСМ Сизнинг хизматингизда.

Сиз ва биз – ҳар биримиз ўз яшаётган жойимиз, у ердаги дарё, кўл ва сув ҳавзаларини бошқаришда ўз ҳиссамизни қўшишимиз ва бу билан ҳаммамизни сув билан таъминлашга хизмат қилишимиз мумкин.

Энди навбат Сизга. Яхши кайфият, катта қизиқиш билан ўқиб чиқишингизга тилакдошмиз.

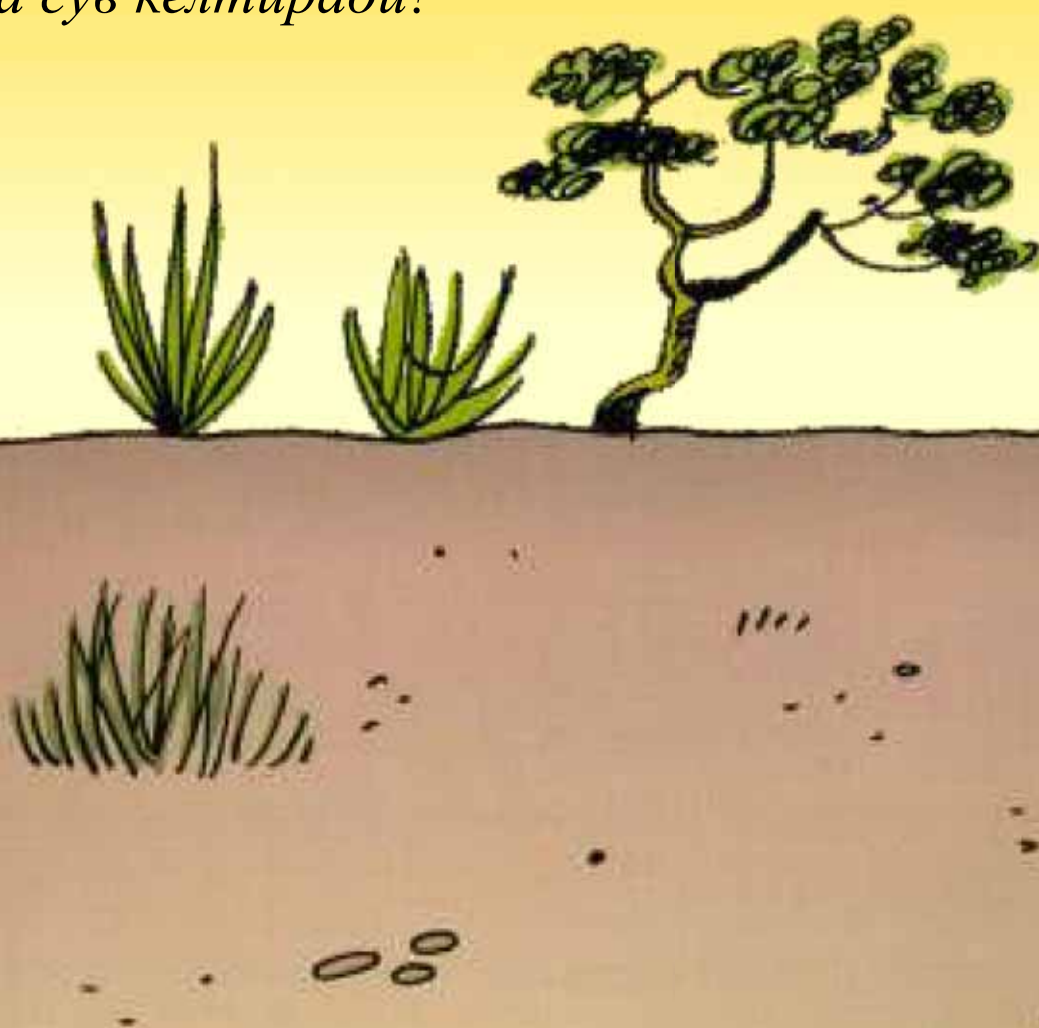
СУВ – БУ ОБИ ҲАЁТ!

Саломат
бўлинг!

Лекин сув тақчил бўлса-чи?

*Ким ҳаммадан кўп азият чекади?
Ким қадим замонлардан бери
уйига сув келтиради?*

*Ким оиласи, экинзор ва уй ҳайвонларини
сув билан таъминлайди?*
БУЛАРНИНГ БАРЧАСИНИ АСОСАН
АЁЛЛАР БАЖАРАДИ

*Ҳар бир аёл сувнинг қадр-қимматини билади.
Шу билан бирга сув...*

***касаллик келтиришини
ҳам билади!***

Ёш болаларда учрайдиган ва баъзан уларнинг ўлимига сабабчи бўладиган **диарея** (ич кетиш) касаллигининг асосий сабабчиси ифлосланган сувдир. Одамлар турли чиқинди ва инсон ахлати билан ифлосланган сувни ичиш ёки унда чўмилиш оқибатида **диарея** касаллигига чалинадилар.

Гепатит, вабо ва *лептоспироз*
касалликлари ҳам шу йўл билан юқади.
Турли хил *паразит* касалликлари ҳам.

Саломатликнинг ёмонлашуви ҳар

Лекин ҳаммадан кўпроқ аёллар жабр кўрадилар. Оналар ўз фарзандларининг соғлигидан жуда ҳам ташвиш чекадилар. Улар, тиббий ёрдамга мурожаат қилиши билан бирга, доимо оила гигиенаси ва саломатлиги ҳақида қайғуришлари лозим. Тозалик ва озодаликка риоя қилмаслик оқибатида аёллар ва болалар жабр кўрадилар, бу уларнинг тинч, осойишта ҳаёт кечиришларига халақит беради. Гигиеник шароитларнинг яхшиланиши аёлларга яхши ёрдам бўлади.

КИМГА ТАШВИШ КЕЛТИРАДИ (сўзсиз)!

Менга шароит
яратиб беринг!

Шароитни яхшиланишига эришишнинг йўли – сув

Аёллар, эркаклар, ёшлар, қариялар – ҳамма йиғилиб, тоза ичимлик суви, чиқиндиларни қайта ишлаш, оқова сувларни йўқотиш каби долзарб масалалар бўйича қарор қабул қилишда иштирок этишлари керак.

Сув ресурсларини бошқаришда ва озодалик акцияларида иштирок этиш - жамиятда фаол бўлиш ва ҳокимият, сувдан фойдаланувчилар ва бошқа сувдан фойдаланишдан манфаатдор бўлган томонлар ва санитар хизматлар билан ўтказиладиган йиғилишларда ўз жамияти манфаатларини ҳимоя қилишдир.

ресурларини бошқаришда иштирок этишдир!

Айнан шундай йиғилишларда барча уйларни тоза ичимлик суви билан таъминлаш каби мақсадларга эришиши йўллари ҳал қилинади. Бунда аёлларнинг иштирок этиши жуда муҳимдир, чунки улар ўз оилаларининг эҳтиёжларини яхши биладилар.

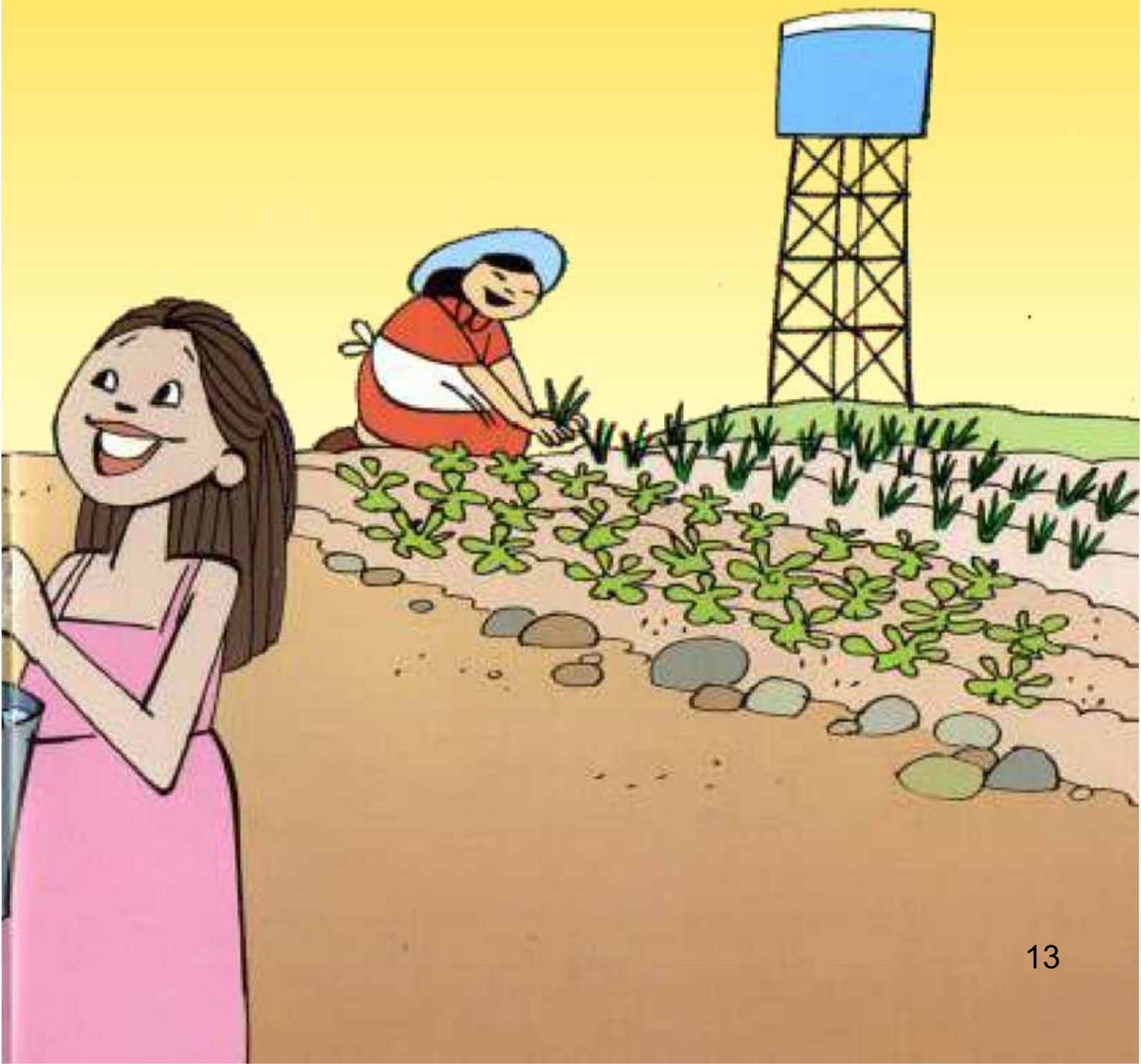
*Биз сувга муҳтожларни етарли даражада тоза
ичимлик суви билан таъминлашни кафолатлаш
учун шароит яратишимиз керак*

Сув – ҳамма учун!

Сувга кафолат бериш – озиқ-овқатга кафолат беришдир. Дунёда бир кунмас бир кун очарчиликни йўқотиш учун, қишлоқ хўжалигини юритиш, ҳайвонларни ташиналигини қондириш, табиий циклни сақлаб туриш учун ҳам сув керак.

Экин экиш, ҳосилни йигишда, айниқса, аёлларнинг алоҳида ўрни бор. Бу мақсадга эришишда ҳамма қатори улар ҳам иштирок этишлари, қарор қабул қилишлари керак.

Сув ресурларини бошқариши бўйича йиғилишларда мувофиқ қарорлар қабул қилиши учун эркак ва аёллар тенг сонда иштирок этишлари керак. Бундан ташқари, аёллар ҳукуматда, бассейн комитетларида ва сув хўжалиги бошқармаларида кўпроқ ўрин эгаллашлари керак. Жамоада аёллар одатда ҳамма фойдаланиши учун сув тақсимлашда иштирок этадилар.

Уйда ҳам улар сув кранларидан тўғри фойдаланишни билишлари керак.

Сув: ундан фойдаланиш

Тоза сув билан етарли даражада таъминланганларидан кейин, аёллар, ҳоҳ у она бўлсин, ҳоҳ ўқитувчи, оила ҳақида қайғурганлари учун, ўқитувчи бўлиб, гигиена қоидаларини ўргатишлари керак.

Улар қандай қоидалар экан?

Йўллари!

*Фақат қайнатилган ва филтрланган сув ичинг;
қўлларингизни ювинг, оғиз ва тишларингизни тозалаб туринг;
овқат пиширишдан олдин, болага қарашдан олдин, касалларга
қарашдан олдин ва кейин, овқат тановул қилишдан олдин
ва ҳожатга боргандан кейин **доимо қўлларингизни
совунлаб ювинг!***

Шу йўл билангина касалликнинг олдини олиш мумкин.

СУВНИ ИШЛАТИБ БЎЛГАНДАН СЎНГ НИМА БЎЛАДИ?

Оқва сувларни тозалаш керак. Хусусан, қариялар фойдаланилган сув тупроқ ва булоқларни ифлосламаслиги учун, тозалаш йўллари биладилар.

Агрокимё ўғитларининг қолдиқлари дарё ва ер ости сув манбаига қўшилиб кетмаслигини олдини олиш керак.

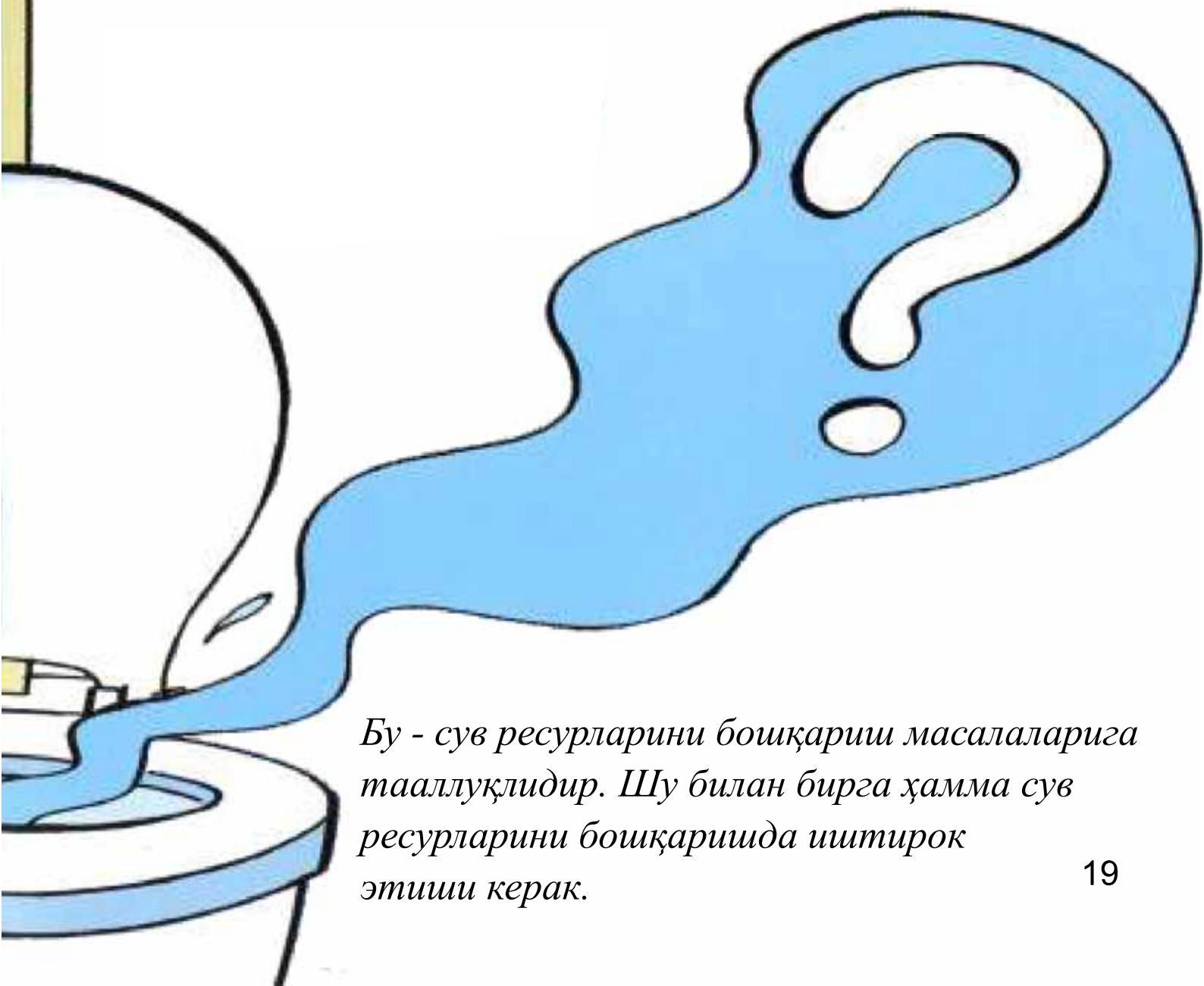
Бу табиат учун жуда зарарли ва атрофда яшовчиларнинг соғлиги учун хавфлидир.

Энг кўп қўлланиладиган ечимлардан бири – бу канализация тизимларидир. Бунда оқава сувлар уй ва бинолардан чиқарилган трубалар орқали чиқарилади ва атроф муҳитга таъсир этмайди.

Лекин бу хали ҳаммаси эмас! Табиат барча чиқиндиларни ўз-ўзича йўқота олмайди, оқава сувларни табиий муҳитга қайтишидан олдин, тозалаш керак. Бунинг учун бир қанча арзон ва самарали усуллар мавжуд.

Оқава сувларни нима қилиш керак?

Бу - сув ресурларини бошқариш масалаларига тааллуқлидир. Шу билан бирга ҳамма сув ресурларини бошқаришда иштирок этиши керак.

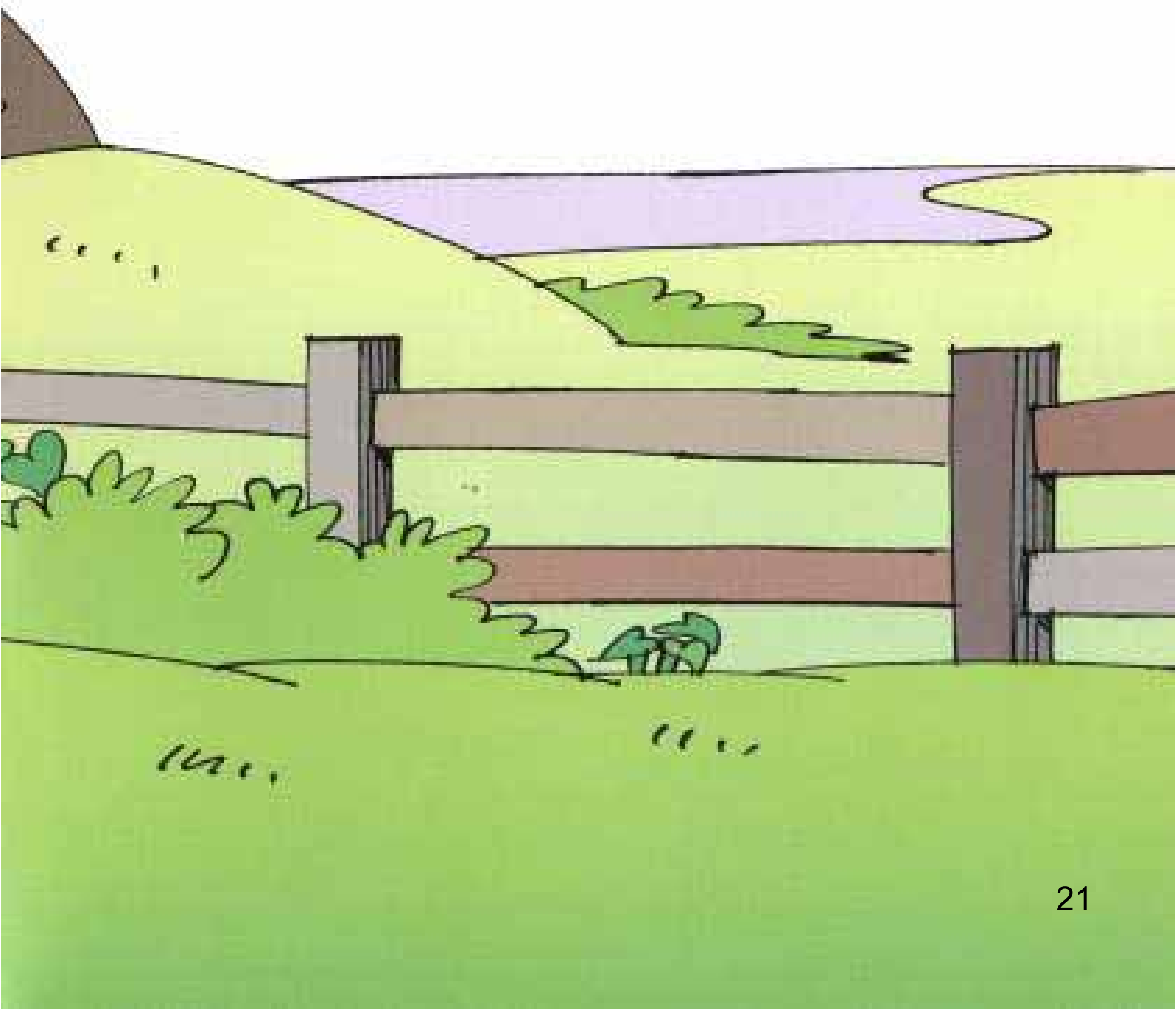
Ҳаммага тегишли бўлган бу ютуқлар туфайли аёллар катта обру-эътиборга сазовор бўлдилар.

Катта ўзгаришларнинг асоси – сув кранида ҳар куни фойдаланиладиган тоза сув бўлишининг кафолати ва оқава сувларнинг тозалаш системасининг қурилишидир.

Эркаklar ва аёлларга, ўғил ва қиз болаларга мос хожатхоналарнинг ўрнатилиши озодалик маданияти ва турли жинсдаги инсонлар орасида ҳурматга асосланган ахлоқ-одобга ўргатади.

Керакли санитария шароитлари мавжуд бўлганда оналар ва ўқитувчилар болалар ва ёшларни гигиена қоидаларига ўргатишлари мумкин. Шунинг учун бу ишларда аёлларнинг иштирок жуда муҳимдир.

КИМ ЧИҚИНДИЛАРНИ ЙЎҚОТИШНИНГ

Чиқиндиларга эҳтиёт бўлиш, бу бошқа одамларнинг соғлиги ҳақида қайғуришдир. Чиқинди дарёга ташланса, у сувни ифлослантириши билан бирга ўсимликлар ва ҳайвонот оламига қирон келтиради.

Чиқиндиларни очиқ жойда қолдирилса, у касаллик ташувчи каламушлар ва ҳашаротларни ўзига жалб қилади.

Ёмғир эса чиқиндиларни дарёга оқизиб кетади.

Агар чиқиндини қадим замонлардагидек, ерга кўмилса, барибир ёмғир ёққанда уни ювиб кетади ва натижада ерости сув манбаларини ифлослантириши мумкин.

Сув ифлослангач фойдаланишга яроқсиз бўлиб қолади.

Уни тозалаш жуда қимматга тушиб, жуда ҳам қийинлашади.

Шу сабабли, ким сувга муҳтож бўлса, чиқиндиларни

айтилгандек қилиб йўқотиши керак. Ва бу аёллар, эркаклар, болалар, ёшлар ва қариялар - ҳаммага тааллуқлидир.

**ТАШВИШИНИ ҚИЛСА, СУВНИ ҲАМ
ТАШВИШИНИ ҚИЛАЁТГАН БЎЛАДИ.**

Марҳамат,
бу ёққа...

Сувнинг ўз йўли бор. Биз уй қураётганимизда, ерга ишлов бераётганда табиат қонунларига ҳурмат билан қарашимиз лозим. Биз дарёларга чиқиндилар таишлашимиз, уни бошқа ўзанга йўналтириб, сувнинг оқимини ўзгартиришимиз керак эмас. Ёмгир ёғиб, сув ўз йўлини тополамаганда, у биз ҳоҳламаган томонга оқиши мумкин. Дарёлар тўлиб, далаларни ва шаҳарларни сув босиши мумкин. Бундай ҳолларда ночор одамлар кўпроқ азият чекади, чунки улар етишимовчилик сабабли сув тоиқини ва кўчкиларга тайёр бўла олмайдилар.

Бошқа томондан, ёмгир сувларини йиғиб, далалар ва шаҳарларда, уй ва маъмуий биноларда турли мақсадларда фойдаланиши мумкин. Сув тоиқинлари келтириб чиқарадиган нотўғри ҳаракатларни аниқлаш, моддий исрофгарчилик ва саломатлик муаммоларини олдини олиши учун ҳар бир одамнинг сув ресурсларни боиқаришида иштирок этиишлари муҳимдир.

*Сув кранларидан сув олишни йўлга қўйинг;
оқава сувларни тозаланг; камроқ чиқинди
чиқаришга (қайта ишлатиш мумкин бўлган
нарсаларни сақлаб қўйинг), чиқиндини махсус
жойларга (ҳеч қачон дарё, ўрмон ва йўл четларига
ташламанг) ташлашларига ҳаракат қилинг;
ёмғир сувлари табиий йўл билан оқиб кетишини
назорат қилинг; ёмғир сувларини ишлатиш учун
сақлаб қўйинг – булар барчаси сув ресурларини
бошқаришга тегишли ишлардир.*

*Сиз бир ишнинг таъмишини қилмасдан, бошқа
ишни қила олмайсиз*

Булар ҳаммаси озодаликдир!

**Катта уй тозалаш
ишларидир!**

Сиз ҳамма томонларнинг фикрини
инобатга олмасдан туриб, санитар
шароитларни яхшилашга олмайсиз.

*Аёллар, эркеклар, ёшлар ва кексалар – уларнинг ҳар бири ўз
ҳаётий тажрибасига эга. Ҳар бирлари жиддий муаммо нимада
эканлигини яхши билишади. Масъулият билан ёндошган ҳар
бир одамнинг сўзини эшитиш керак.*

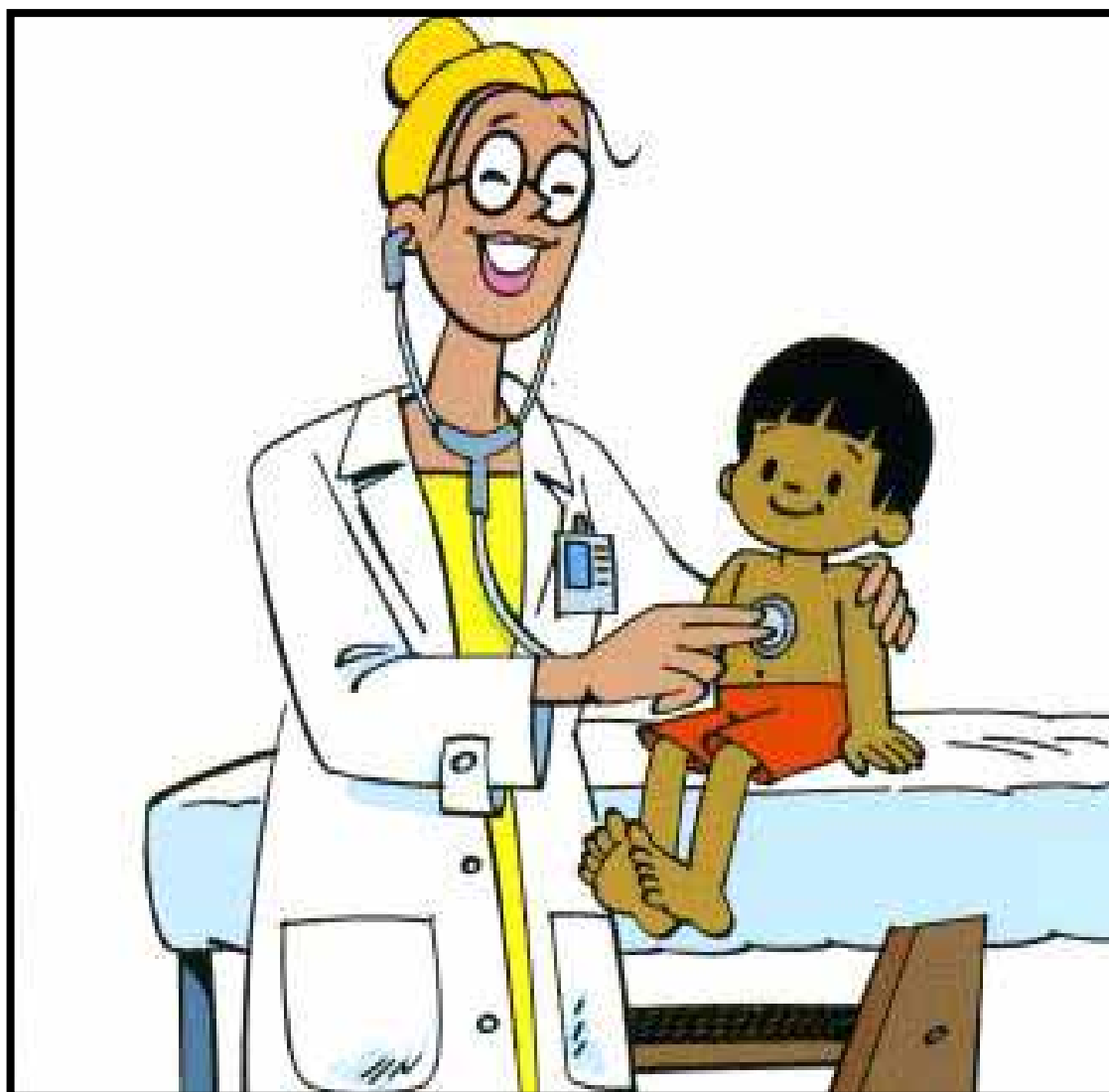

*Кўпгина давлат арбоблари эски усулларда ишлайдилар.
Уларнинг фикрича, санитар шароитларни яхшилашнинг
бирдан-бир йўли катта ва қimmatга тушадиган жамоатчилик
ишларидан фойдаланишдир. Лекин ҳозирги вақтда
инсонларнинг анъанавий ва университетлардан олинган
илмий билимларни бирлаштириш орқали, кам харажат
билан сувни бошқариш ва санитария шароитларини
яхшилаш мумкин.*

Санитария яшаш шароитини
яхшилашга бошқалардан кўра
муҳтожроқларга, ўзгаришлар олиб келади.

*Санитария – бу аёллар, болалар ва қарияларнинг
сиҳат-саломатлиги ва касалхоналардаги навбатнинг
камайишидир. Давлатнинг санитария учун сарф қилган
ҳар бир тийини келажакда соғлиқни сақлаш учун сарф
қилинадиган харажатларнинг 4-5 марта камайишига
олиб келади.*

*Тоза сув ва канализациядан фойдаланиш кенгайса,
ўқши ва ишдаги даволат яхшиланади. Ишчиларнинг
ойлиги ҳам кўпаяди. Бу эса бошқа яхшиланншларга
олиб келади.*

*Санитария проектлари аёллар билан биргалнкда
эркаклар учун ҳам янги иш жойларини очишга олиб
келади. Сувнинг сифати – бу ҳаёт сифати, яхши
ҳаётдир. Яхши ҳаёт эса иқтисодий ўсишдир.*

Келажак ҳақида ўйлаганлар яхши ҳаёт учун курашадилар. Келинг 2015 йилгача санитар-техник воситаларсиз инсонлар сонини икки бараварга камайтирайлик.

**Бизнинг мақсадимиз –
ҳамма учун сув
кранларида тоза сув
ва канализация.**

Нашрга тайёрловчилар:

Матн ва расмлар

Жиральдо Алвс Пинто ва Мегетерио

(Мигель Мендес Риэс, Марко Антонио де Ж.Ферейро, Фабио Ферейра,
Вандерлей Сорэс. Сотрудничество Феррета)

Таржимон

Мороу Гейнес Кэмпбел III

Муҳаррир

Instituto Ipanema- Бразилия

www.institutoipanema.net

Йўналиш: Demetrios Christofidis e Ninon Machado

Реализация

Гендер ва сув муаммолари Альянси - АГС

Ижрочи директор: Джоук Муйлвижк

jokemuylwijk@chello.nl

secretariat@gwalliance.org

www.genderandwater.org

Гендера сув муаммолари Альянси

Хогестраат 20, 6953АТ Диерен, Нидерландия

Почта индекси 114, 6950АС Диерен, Нидерландия

+31 313 427230

Муаллифлик ҳуқуқи- Гендер ва сув муаммолари Альянси – АГС

Узбекистон Республикаси , 100187, Ташкент ш., массив Карасу-4, д. 11

Тел. (998 71) 266 50 95, 266 50 96. Факс (998 71) 266 50 97

таржима: Ойгуль Усманова

тахрир: Галина Стулина

саҳифалаш: Джахангир Абдурахманов

*Буклетларнинг барча сериясини ўқиб
чиқинг, кейин ўқувчилар, касбдошларингиз билан ўзингиз
хоҳлаганча ишлашингиз мумкин.*

Сиз расмлардан матнсиз фойдаланишингиз мумкин.

*АГС веб-сайтига кириш ва расмларни компьютерингизни кўчириб олинг.
Кейин Сиз расмлардан фойдаланиб, ўз матнингизни ёзишингиз мумкин. Сиз, шунингдек,
ўзингиз ўйлаб топган ҳикояни гапириб беришингиз ва ўз дарсларингизни
тайёрлаш учун уларни бошқача тартибда тақдим этишингиз мумкин.*

Жиральдо ва АГСга миннатдорчилик билдиришни унутманг.

*Наишнинг узбекча версиясини www.cawater-info.net
порталидан юклаб олишингиз мумкин.*

Буклетлар тўртта:

1. Гендер ва сув. Гендер билан танишув. У ўзи нима?
2. Гендер, сув, тозалик ва саломатлик.
3. Гендер, сув ва иқлимий ҳодисалар.
4. Гендер, сув, қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқатлар.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Confederation